

Doen alsof het echt is

Expo over fictieve aard foto

► Fotodok heeft fotografen uitgenodigd die zich hebben laten inspireren door film, choreografie en dromen.

► Claire Becketts werk is de trekker van *Reality Check*.

Door TRACY METZ

UTRECHT. De foto heeft iets weg van een Italiaans altaarstuk uit de Renaissance: de chiaroscuro-belichting, de sculpturale plooiën van het gewaad, de bijna devote houding waarin de man voor een houten kist knielt. Deze Jibril Ihsan Hamal is bezig een IED in elkaar te knutselen, zo'n beruchte Improvised Explosive Device, oftewel een bembom. Maar... is het zijn huidskleur die hem verraadde? Zijn gympen?

Een andere man heeft een blauwe doek om zijn hoofd geknoopt en een groot wit hemd aangetrokken. Maar met zijn onmiskenbaar Amerikaans hoofd geloof je geen moment dat hij de Talibaan-strijder is waarvoor hij zich uitgeeft. Maakt niet uit: in het woestijndorp waar deze foto's zijn genomen is niets echt en alles zo echt mogelijk. Iedereen speelt hier een rol.

Voor haar project *Simulating Iraq* heeft de Amerikaanse fotograaf Claire Beckett een aantal militaire opleidingscentra bezocht waar soldaten en mariniers worden klaargestoomd voor hun verblijf in Irak en Afghanistan. Haar werk is de trekker van de tentoonstelling *Reality Check* van Fotodok. Deze nomadische instelling

Koeter de bezoeker bewust in verwarring door een aantal portretten en onbekende landschappen te tonen samen met wat overblijfselen van het niet nader aangeduide, roemruchte verleden van deze plek. „Dit is een preview, eind dit jaar komt er een groot boek uit over dit project en dan zal alles duidelijk worden. Ik hoop dat mensen geïntrigeerd raken, ook al weten ze nu niet precies waar ze naar kijken.” De kunstenaar wil in dit stadium alleen zeggen dat hij in Yucca Valley meer archeoloog was dan fotograaf.

Claire Becketts ervaring was vergelijkbaar: ze voelde zich behalve *embedded artist* ook antropoloog in die nepdorpen vol verklede vijanden, zegt de fotografe aan de telefoon vanuit haar woonplaats Boston. „Na 9/11 besefte Amerika dat het niet goed is in asymmetrische oorlogsvoering, dat wil zeggen: tegen een onzichtbare guerrilla-achtige vijand. Daarom doen ze nu aan 'cultural simulation training'. In die dorpen lopen zowel mensen van de plaatselijke bevolking als teruggekeerde militairen. Die nemen nu de rol van de bad guys op zich – maar net als in Irak of Afghanistan kan niemand zien wie een bad guy is.”

Beckett was gefascineerd door het theatrale aspect van zo'n omgeving, zegt ze. Om de acteurs zich nog beter in hun rol te laten inleven wordt het filmset-achtige dorp Medina Wasl genoemd en iedereen geeft ze een identiteit mee – alsof het allemaal avatars zijn uit een videogame. Jihad Hanif Alrawi is 'middenstander, 4 broers. Verloor zijn vrouw bij een zelfmoordaanval en steunt daarom de

Translations (Mali). De droom van een jonge Malinees. Foto Sofie Knijff

Amerikanen.

Net als in het theater komt hier bij zowel de acteurs als het 'publiek', de militairen in opleiding, *suspension of disbelief* aan te pas. Natuurlijk weten ze dat de moskeeën van karton zijn en de 'dorpelingen' landgenoten gekleed in theedoeken en lakens. „Toch gaat het spel een eigen leven leiden. Ik heb een aantal van die militairen die al in Irak of Afghanistan hadden

gevochten, gevraagd hoe echt die dorpen nu zijn. Behoorlijk echt, zeiden ze – behalve de geur.”

► **Reality Check, t/m 3 april.** Fotodok, Van Asch van Wijckskade 28, Utrecht. Inl: www.fotodok.org. **Op 25 maart geven Claire Beckett en cultuurwetenschapper Martijn Stevens er een lezing.**

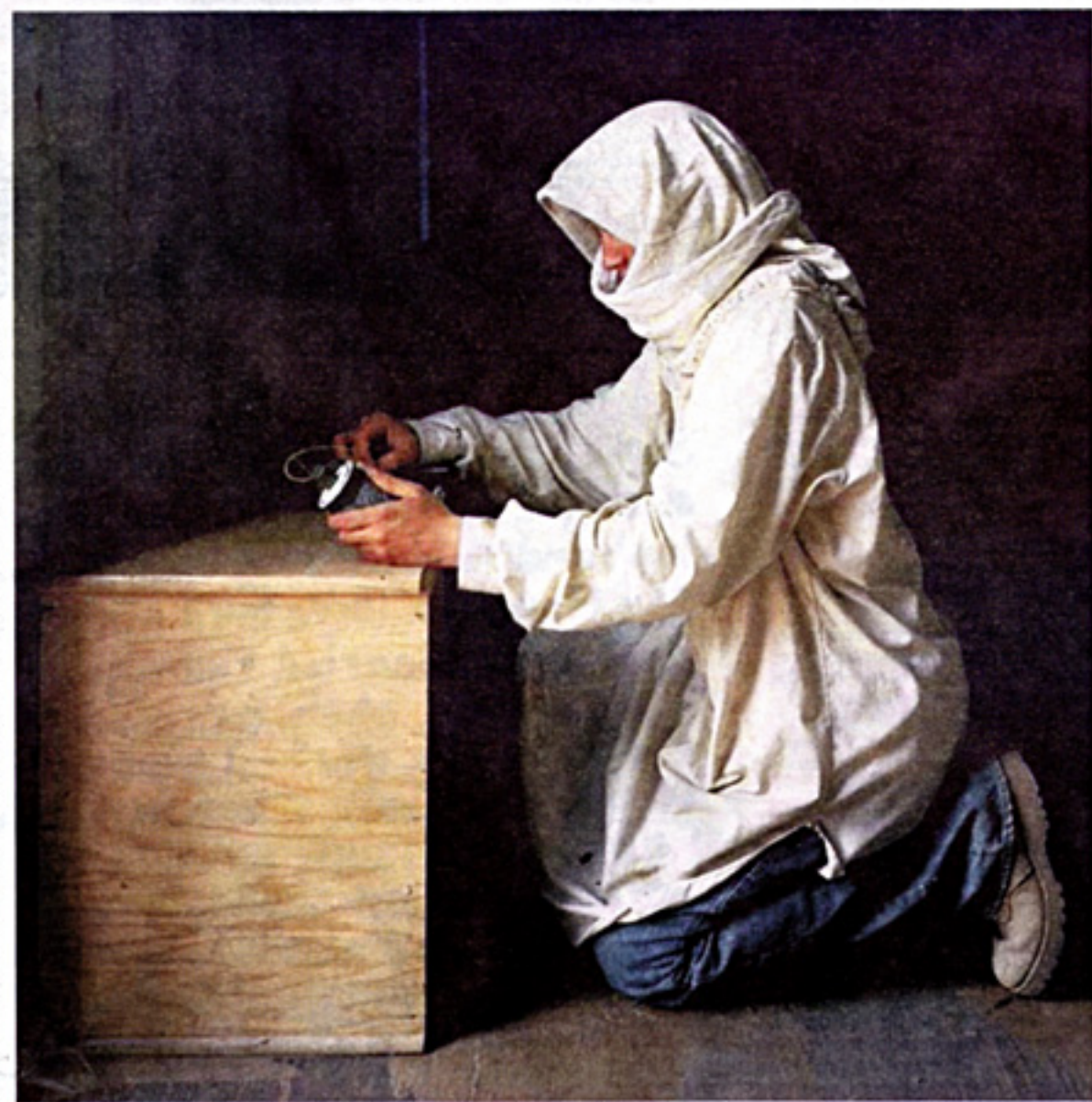
► Een Palestijnse agent regelt het verkeer met danspassen uit Bollywoodfilms ◀

voor documentairefotografie is twee jaar geleden opgericht door fotograaf Rob Hornstra en zelfstandige curator Femke Lutgerink. Fotodok heet weliswaar 'space for documentary photography' maar heeft geen vaste plek; de laatste paar tentoonstellingen, en ook deze, zijn gehouden in een voormalige bibliotheek, onder systeemplafonds en tl-buizen.

Een bibliotheek die zich voordoet als expositieruimte: de plek past goed bij het thema van *Reality Check*. „In de documentairefotografie speelt de vraag in hoeverre het mogelijk is de werkelijkheid vast te leggen altijd een rol”, zegt Femke Lutgerink. „De 'waarheid' wordt bepaald door de keuzes van de fotograaf en de interpretatie van de kijker. Daarmee is documentairefotografie altijd subjectief, misschien zelfs wel fictief van aard.”

Voor deze tentoonstelling heeft Fotodok fotografen uitgenodigd die zich bewust hebben laten inspireren door film, choreografie, dromen en rollenspel. Raoul Kramer heeft foto's aan elkaar gemonteerd tot een bijna-film van een Palestijnse agent in Ramallah, die het verkeer regelt met de sierlijke danspassen uit zijn geliefde Bollywoodfilms.

Sofie Knijff probeert de dromen te vangen van jonge Malinezen. Een ernstig kijkende jongeman heeft een lamp om zijn hals gehangen bij wijze van stethoscoop; een hoopvol Jochie heeft een zware bril zonder glazen op zijn neus gezet en een blauw pak met revers en knopen op zijn blote bast geschilderd. De onderste knoop wordt gevormd door zijn navel. Met zijn *Yucca Valley* laat Michael de

Jibril Ihsan Hamal knutselt een bembom in elkaar. Foto Claire Beckett